

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 94 1973

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ

Göteborg: Lennart Breitholtz

Lund: Staffan Björck, Carl Fehrman

Stockholm: Örjan Lindberger, Inge Jonsson

Umeå: Magnus von Platen

Uppsala: Gunnar Brandell, Thure Stenström

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen, Villavägen 7,
752 36 Uppsala

riska dialog – en elegant uppvisning i avancerad berättarteknisk analys, där problemen om den allvetande författaren, synvinkeln och autenticitetsfiktionen ställs i fokus.

Ulla-Britta Lagerroth tacklar ett hittills nästan inte alls – eller åtminstone föga – beaktat ämne: Almqvist och scenkonsten. Efter en inledande och fullmatad översikt av framföranden via olika massmedia i vår tid – varvid hon dock råkat glömma bort Hans Abramsons filmversion *Tintorara* som med svensk ensemble inspelades i Danmark 1970 – övergår hon till den intressanta frågan om Almqvists kunskaper om och inställning till den samtida teatern och drar här fram en myckenhet tidigare okänt material. Almqvist tycks i själva verket ha varit mycket väl förtrogen med dåtida favoritfenomen som t.ex. *tableu vivant*, pantomim, monodrama, balett och inte minst opera och i mycket högre grad än vad man tidigare har trott anlagt *teatrala* aspekter även på sina enligt konventionell uppfattning mera »litterära» verk. Det är ett fruktbart uppslag som ropar på en mera ingående behandling. Liksom hela »Perspektiv»-serien ropar på en lyckosam fortsättning.

Göran Lindström

Olle Holmberg: *Kärlek, ensamhet och dödens trädgård. Tre sentimentala kapitel från svensk romantik*, Aldus. Sthlm 1972.

Det skrivs just nu nästan ingenting om den svenska romantiken av yngre litteraturforskare. En äldre generation påminner oss ännu då och då från andra sidan pensionsstrecket om romantikernas och romantikforskningens storhetstider. När Olle Holmberg återvänder till Tegnér, Stagnelius och Almqvist är det i alla tre fallen diktarspsykologins gåtor och dunkla punkter som lockar till nya försök att av dokument och dikter skapa en bild av känslor och karaktärsdrag hos dem.

I fallet Tegnér är det orsakerna till den depression som »Mjältsjukan» handlar om som undersöks, eller orsaken: Olle Holmberg granskar vittnesbörden om Tegnérns kärlek till Euphrosyne Palm, som enligt honom var »sådden» till krisen. En »hypokondrisk-hypoman läggning» är »på sin höjd att kalla för krisens *jordmän*» (s. 23). Analysen av *jordmänen*, den psykiska förutsättningen för att affären skulle ta sådana omåttliga proportioner, kunde den önska sig mer av som finner drag i själens struktur intressantare än uttrycken för dem. Teckningen av gestalterna kring Tegnér stannar i minnet; Sine Palm själv framtonar klok och mycket mer respektingivande än i tidigare forskning.

Stagneliusuppsatsen handlar däremot mer om

en »läggning» än om en särskild kris. Ensamheten blev en livsform som Stagnelius dels tydligen behövde och odlade, dels led av. Uppsatsen markerar den roll den har som centralt motiv i hans dikt och den dröm om kärlekslycka som kompletterar den, och ställer detta mot biografiska noter om hans liv som familjemedlem och middagsgäst. Både hos Adlerbeth och Rosenstein tycks han ha gjort intryck genom sin egensinniga friskspråkighet. Ett självmedvetet, ironiskt skämtlynn: i det ljuset läser också Olle Holmberg det bevarade ungdomsbevet till systemen, och det verkar riktigt. Den gamle faderns beundran för hans begåvning och uppfattning om hans karaktär lyser fram i de sex breven till Hammarsköld som Olle Holmberg också har tagit fram och tryckt av i deras helhet. Det är en fin gest från en gammal herre till en annan som mötts i omtanken om att verket av en ung man, som »inte tog vara på sig», skall bli bättre känt och förstätt.

Att bokens titel alluderar (väl?) på en rad hos Edith Södergran: »(Smärtan) ger oss alla livets högsta vinster: / kärlek, ensamhet och dödens ansikte» – det kan man hitta minst *en* mening i. Uppsatsen om Almqvist lyfter fram en sida hos honom som kanske var den Edith Södergran kände sig särskilt besläktad med: dödsmystiken, dödsglädjen. Olle Holmberg följer döds-, mord- och självmordsmotiven genom Almqvists diktning och liv (men han undviker taktfullt att dra in den omskrivna katastrofen – eller överlämnar åt läsaren att göra det). Särskilt är sammanställningar av ställen som skildrar drunkskandöden som salighet och njutning fångslande. Den »demoniska» sidan hos Almqvist friläggs i all sin besynnerlighet.

»Ordet romantik betyder i sig självt allt eller ingenting; är med andra ord skäligen meningslös» (s. 155). Så illa är det ändå inte. Med den här nätta boken får man en glimt av Tegnérns olyckliga kärlek, Stagnelius' ensamhet och Almqvists vandringar i dödens trädgård: det ger något av den speciella atmosfären i svensk romantik.

Louise Vingé

Carl L. Anderson: *Poe in Northblight/The Scandinavian Response to his Life and Work*. Duke University Press. Durham, N. C., 1973.

Carl L. Anderssons studie över kändedomen om Poe och de former av intryck han gjorde på skandinaviska författare i slutet av 1800-talet är mycket väldokumenterad och har den stora förtjänsten att inte gå för långt i slutsatser. Anderssons orientering både i primärlitteraturen och i